

polja

45

novi sad - 30 april 1960

godina VI - cena 30 dinara

Prije nekoliko mjeseci u Sloveniji u diskusiji nakon jednog mog predavanja jedan slušac nabećio je pitanje, koje je otrplike glasilo:

— Marksizam se bavi ispitivanjem zakona društvenog razvoja, rješavanjem krvavo ozbiljnih problema povijesti i života čovječanstva, pitanjima, dakle, kao što su: kako se može antagonističko klansko društvo pretvoriti u ljudsko, harmonično društvo i koji su putovi i metodi izgradnje socijalizma. Kad se radi o takvim sudobnošnim problemima kakvi važnost mogu biti imati ovakve sporedne stvari kao: film, kazalište, pjesma, roman, glazba i likovna umjetnost, stvari koje na kraju krajeva nisu odlučujuće za život i ne predstavljaju zapravo ništa drugo nego puka estetska pitanja. Moram priznati, zapravo ne razumijem, zašto principijelni stavljanja Partije prema umjetnosti i stvaralaštvu zauzima toliko mjesto u Programu Saveza komunista Jugoslavije?

U tim vanredno zanimljivim riječima došlo je prilično pregnantan do izražaja jedno isuviše rasprostranjeno shvaćanje, naime, da iako odlazimo u kino i od vremena do vremena u kazalište, a ne izbjegavamo ni izložbe ni koncerte i počitamo kad stignemo čak i po koju pjesmu, sva to je ipak samo zabava. Estetske vrednote i užici isključeni su iz oblasti doista ozbiljnih pitanja i ozbiljnih stvari života.

Cudna, ironična, ali zato ipak nipošto manje očita je istina da su upravo razne vrste kića, moć kića, ona sve kurtove zemlje obuhvaćajući uporna vlast kića, baš kić ono što dokazuje, da uloga estetske produkcije nije ni u kom slučaju sporedna u životu društva, ni pojedinaca.

Uporan kić je ono što dokazuje da „stvar“ estetika ne pripada nekoj dalekoj sferi trećeg reda ili baš luksuriozne igre nego čitavom čovjeku, čitaču u našem našem životu. Jer kad ne bi tako bilo, kad umjetnički izraz i umjetnost uopće ne bi bili bitna i ljudska potreba i predmet ljudske čežnje, kako bi bilo moguće da se pseudoumetnost, t.j. kić svuda potkrade, da je prisutan kako u intimnom, tako i javnom životu, u odnosu muškarca i žene jednako kao i u politici?

Što je u ljudskim odnosima s gledišta moralu laž, tonu odgovara u estetskoj relaciji kić, t.j. ona vrst estetske dečlosti koja krvotvori vrednote, te placi krivotvorenim novcem.

A taj se krivotvoreni novac ne zadovoljava time što se nalazi također u prometu nego teži da tim da istisne onaj pravi, čiji je on nisku imitaciju. Konkretno: kić oponaša vanjske znakove umjetničkog intenziteta, ne odražava strast nego majmuniše njene geste. Kić zamjenjuje pravi patos koji izvire iz dubine, on kifinim riječima retorike uzdiže jeftine i dekorativne izvanjske efekte nad ljudsko i elementarno, daje kulise i utješnu osjećajnost umjesto doživljaja i doživljajnih konfliktata i problema. Bitno je svojstvo kića da nastupa s pretenzionošću da je ljepota i istina; najotcraniji žlager i po narudžbi fabricirana na gluplju šovinističku davoriju i „vjerna“ slika neke bitke sugeriraju jedan određeni naziv na svijet to uspješnije, što ne stavlaju nikakve zahtjeve prema senzibilitetu slušaoca i gledaoca nego se apriori prilagodjuju jalovoj intelektualnoj tromosti svoje publike.

„U našem vrijeme kada da je sva stvar bremenita svojom suprotnošću. U istoj mjeri, u kojoj čežanstvo postaje gospodaranjem prirode, čovjek sam pada u rop-

PORIJEKLO I ULOGA KIĆA

Pitanje je međutim upravo to, zašto se traži, i to u svjetskim razmerima, baš takav krivotvoreni novac?

Kić ne bi bio postao međunarodni kulturni problem centralnog značaja kad ne bi udvojilo određenjem međunarodnim društvenim potrebama. Porijeklo i duh kića postaju jasni samo ako se rasvijeti priroda društvene potrebe koja radia kić i odrižava ga na život i koja ga čini neizbjedljivim upornim praktičem naše civilizacije, nekom demonskom duševnom i duhovnom silom što se obnavlja u bezbrojnim oblicima.

Složenost i značenje problema bivaju suviše simplificirani kad se kić tumači samo psihologijom pripadnika jedne društvene kategorije poznate pod nazivom „malogradjanin“.

Istina je, malogradjanin predstavlja ljudski tip čija je glavna nostalgija i sigurnost, upravo zato, jer su temelji njegove egzistencije stalno ugroženi. Istina je, odnos malogradjanina prema borbi povijesnih snaga i prema čitanju vanjskom svijetu uopće reducirana je na obranu njegova uskog kruha, na traženje koristi i na strah. On je deformiran svojom društvenom pripadnošću i kao društveno biće, i kao individuum. On ne može da se odrekne beznađne utopije da živi u nekom svijetu u kojemu samo drugi pripadaju tabořima što se medusobno bore oni sami ne mora staviti na kocku ništa svoga, ništa od dobara i radosti svoga uskog životnog kruha. Strah i briga za vlastiti ugroženi mir čine ga u određenim situacijama rabljanim, a njegovo iskreno sažaljenje nad sobom pak, opet, osjećajnim.

Istina je, kić je malogradjanin potben, kić laska malogradjaninu koji se rado predaje svakojakim užvišenim, plemenitim i lijepim osjećajima, što ga u stvarnom životu nastao od opredmećenja međuljudskih odnosa: to je etičar Kierkegaard koji polazi od sasvim druge problematike nego Marx, doživljjava gotovo lirske kao subjektivne moralne doživljave, a revolucionar Marx ga izražava u obliku objektivne dijagnoze učenjaka koji analizira zakone kapitalističke proizvodnje. Ma koliko različiti bili zaključci koje oni izvlače iz svoje spoznaje, ta njihova spoznaja, uvjeren sam, od odlučujućeg je značaja ne samo s gledišta društvene nauke, odnosno etike, nego i s gledišta estetike. I to upravo zato, jer su društveni, etički i estetski problemi ne samo međusobno povezani nego, ustvari, same razni aspekti i manifestacije jednog te istog života, jedne te iste, na društvenu, etičku i estetsku parcijsku bića nedjeljive integralne cjeline.

Covjek međutim, ta integralna, na parcijsku bića nedjeljiva cjelina, živi ipak tako, kao da bi bio sastavljen od parcijskih bića. Kao radnik prodaje svoju radnu snagu, a njegov zaseban ljudski život počinje samo izvan tog njegovog radnog odnosa. Kapitalist, službenik, trgovac, advokat, profesionalni vojnici itd., svakako neki, posebnim zakonima i posebnom moralu podvrgnuti posebni život u društvu, prema funkciji koju on u njemu vrši, drugi život unutar obitelji gdje za njega vaze druge, posebne moralne norme, drukčiji, „slobodniji“ život kad se zabavlja, drukčiji kad je

stvo drugog čovjeka ili postaje rob svoje vlastite niskosti. Svi naši pronalasci i sav naš napredak izgleda da se svršavaju time, da materijalne snage obdaruju intelektualnim životom, a ljudski život sniže se do stepena materijalne snage. Ovaj antagonizam između proizvodnih snaga i društvenih odnosa naše epohe jest opipljiva, predominantna i neopipljiva snaga koja razvijači čovjekovu cijelovitost lisa život uopće njegova raznovrsna činjenica.“

Vanredno je zanimljivo da Kić engažirao polazec od sasvim drugih pitanja i boreći se, ne sa društvenim, nego sa moralnim i estetskim problemima, u toj zadnjoj konkluziji, naiđe, na učvjeti moderne civilizacije izpacujući, degradirajući, čine fantomatiskim konkretno ljudsko, anticipira Marx kada ustvrdjuje:

„Nijedan pustinjak nije živio toliko nestvarno, kao što se živi danas; premda se odrekao cijelog svijeta, on se ipak nije odrekao samoga sebe.“

Ta „konkordancija“, taj dodir autora Komunističkog manifesta s individualističkim etičarom u borbi povijesnih snaga i prema čitanju vanjskom svijetu uopće reducirana je na obranu njegova uskog kruha, na traženje koristi i na strah. Strah i briga, to, da društvo lisava čovjekov život njegovih spontanih

član neke vjerske zajednice, a drukčiji kad se kao državljanin pokorava posebnim praviljima zavoda.

Niz međusobno neovisnih ili protivnjika moralnih kodeksa jednog te istog čovjeka čini, da to što je u njegovu privatnom životu istina, u njegovu je javnom životu laž ili upravo grijeh.

I tako u životnoj praksi dominira raznica snaga „samootudjivanja i „opredmećenja“ (kako je označuje marksistički terminus technicus), ona raznica snaga koja rastvarajući čovjekovu cijelovitost lisa život uopće njegova jedinstvenog ljudskog sadržaja i oblike i, na razini estetike, jedinstvenog stila. A to je ona putokutina koja otvara put kiću.

Potreba bijega i skrivanja od nedostojne stvarnosti je ono što stvara, odražava i umnožava kić.

Kić dočarava iluziju oslobođenja od laži, usred kojih čovjek mora da živi, na taj način da zamrešnom spletu laži nadola svoju novu, osjećajnu i retoričku, vanjskim sredstvima umjetnosti serviranu laž. Pseudoumetnost sprečava čovjeka da postane svijestan sebe, odvraća ga od njegova boala koji ga počine na pobunu, maže ga fiktivnim spasom krovog razumijevanja i ugodnog zaboravljanja stvarnosti. Ljepota, koja nema u ružnom stvarnom životu, pojavit će se u kiću kao reale stvarnosti. Brutalnost prerušena u ruhu herojskih gesta dobla ravnaj sjaj, a prijavštini koja prijana ljudskim odnosima, blago pozlačuje sanjalačku mješćinu.

Potreba bijega i skrivanja od nedostojne stvarnosti je ono što stvara, odražava i umnožava kić.

Kić dočarava iluziju oslobođenja od laži, usred kojih čovjek mora da živi, na taj način da zamrešnom spletu laži nadola svoju novu, osjećajnu i retoričku, vanjskim sredstvima umjetnosti serviranu laž. Pseudoumetnost sprečava čovjeka da postane svijestan sebe, odvraća ga od njegova boala koji ga počine na pobunu, maže ga fiktivnim spasom krovog razumijevanja i ugodnog zaboravljanja stvarnosti. Ljepota, koja nema u ružnom stvarnom životu, pojavit će se u kiću kao reale stvarnosti. Brutalnost prerušena u ruhu herojskih gesta dobla ravnaj sjaj, a prijavštini koja prijana ljudskim odnosima, blago pozlačuje sanjalačku mješćinu.

Prema tome kić nalazi najplodnije tlo da se uboje na stvarnosti u kojoj život sa svojom monotonom prazninom osakačuje čovjeka.

Nametniva pseudoumetnost nešto svoj opojni otvor ka umnožjujući liječ upravo u takvima stanjima i situacijama u kojima je prisilna najmanje podnošljiva i koja ljudskim potrebama najmanje odgovara, a laž i licemjerne su svakodnevna praksu. Zato se ta pseudoumetnost divlje širi bezbrojnim varijantama riječi, pisma, slike, glazbe i svakojakih talozvanih ukrasnih predmeta na teme ljubavi i opećenito odnosa muškarca i žene.

Zato je stoljećima bilo toliko omiljeno „poetiski“ oblikovanje siromaštva u romani, pjesama i oleografijama i otuda je u rednom gradjaninu steğnatomu paragrafima zakona potreba za kriminalnim romanom, koji mu dobro odgovara, kao umjetnička riječ, nego nešto što je „smiješna za mješćina stvarnost“ (Kraljež) — uklanjanje pitanjima i prezentira u mjestu njih gotove odgovore, nudeći ideale prema kojima krivotvoriti u ruhu herojskih gesta dobla ravnaj sjaj, a prijavštini koja prijana ljudskim odnosima, blago pozlačuje sanjalačku mješćinu.

Kić djeluje kao dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima. Pjesnička riječ, čak i najsamotnija, apelira na zajednicu, na zajedničku ljudsku sliku, na dozivljaje i asocijacije koje ljudje međusobno povezuju. Pjesnička riječ hoće da se saopći i hoće da bude zajednička riječ; kić međutim ne polazi od samotnog čovjeka nego od publike i od duhovne pasivnosti publike. Kić traži ono čime se može najbolje prilagoditi, nabolje ugoditi duhovnoj inerciji čovjeka koji misli u šemama i živi u šta vjeruju.

Kić djeleći u dehumanizujući i demonska sila. On ne može djelovati drukčije već i zbog toga što je hostilan prema specifičnoj istinitosti govoru umjetnosti.

Kić se gradi kao da i on nastaje iz unutarnje inspiracije, a ustvari teži samo za efektom. On je loš glumac koji svojom građom prekriva nadahnuti u vokumentima.

meta za svakodnevnu upotrebu, na spomenicima, u pjesmi, ili u romanu.

„Dragi druže Pretsjedničke, zahitjievam za svog oca najstrožu kaznu, kaznu smrt!“ — to je bio tekst pisma koje je čehoslovačka štampi objavila u vrijeme antitovinskog procesa i koje je napisao i uputio pretsjedniku praskega suda „četvrtogodišnji Ljudevit Frejka. Možda dječaka nisu pisili da napiše to pismo. Možda je — a ova pretpostavka je užasnija od prve — dječak zaista prisvojio „herojske“ ideale neke, svakog ljudskog motiva, lišene, neljudske, takozvane principijelne vjernosti, i pod sugestijom novinskih članaka, deklamacija i pseudorevolucionarnih pjesama, nemilosrdnih fraza, u jednu riječ revolucionarnog kriča, nastojao da ih bude dostojan.

Kič apstrahira od živog komplexnog, stvarnog ljudskog bića i čini apstraktnim i čovjeku koga savladjuje. Ali kad je opušten, prema sudskom osudu: omotom oči vrata, na vješalima zvista svršio život, nije više ništa ostalo od opsjene fantomatskih fraza i mali se Ljudevit Frejka, prestravljeni pišac „herojskog“ pisma, objesio.

Socijalistički kič nema ničada ni socijalističkog. Njivedeći kao primjer poljskog Šlajhtića koji se s parolom „čast ili smrt“ radije ubija nego što računa s objektivnim mogućnostima borbe koja zahtijeva da se on trenutno povuče, autentični revolucionar Ljudevit traži je da se prihvate uvjeti brest-litovskog mira, te prednacijeloj opoziciji da opsjene revolucionarnim frazama nije sagledala prave revolucionarne ciljeve i zadatke. Fraze i poza, velike riječi i spektakularne geste su pitanje stila, a estetički i estetski stil znači ovđe jedno te isto. One su nespojive sa stilom čovjeka koji smatra i hoće za prirodne saveznike svoje stvari strasu i kritičku svijest, neumitnu jašnou misli i najviše moralne zahtijevne čovječnosti.

Alternativa umjetnosti i kiča nije stvar „od struke“, nego je stvar čovjeka. Stvar onoga čovjeka, koji hoće svaki svoj odnos uzdici na razinu čovječnosti i na razinu čovječnosti gledati u oči svim objektivnim i subjektivnim problemima života i društva; rad, borba i sve svijesnja volja ovog čovjeka preobražava životne uvjete naroda i kontinenciju, tj. sviju nas, i određuje sadržaj naše svijesti i stupanj našeg moralnog i estetskog senzibiliteta.

Kič u svojim bezbojnim varijantama počevši od besramno grubog folklorističkog idealiziranja pa sve do rafiniranijeg prikaza ukradenih i simuliranih doživljaja, svojim nehnjem za krajnju ozbiljnost i nepoznavanje oslobajajućeg humoru i strasne iskrenosti, svojim lažnim konfliktima i varajućom harmonijom, a prije svega gotovim formulama od kojih polazi, propagira i konzervira baš onu razinu, koja je ispod rezine, potencijalno date čovjekovim živim subjektivnim nezadovljivstvom, nemirima i zahitjievima.

U svijetu koji kroz žestoke i bolne suprotnosti i u krvavim konvulzijama traži i stvara za sebe čovjeka dostoјnu formu, estetska produkcija ne može da bude neka posebna sfera. Umjetničko ostvarenje, pa čak i najtiša pjesma je borbeni akt upravo za to, jer je rezultat povišenim intenzitetom doživljenog ljudskog života. Ona je borba protiv nijemosti i samote, protiv oportunog prešudivanja problema, ljudske boli i čežnji, iako je umjetničko ostvarenje, onda je ujedno i izvođena pobeda — pobeda nad umornom navikom i nad svim bezdušnim šablonima.

Ervin SINKO

* Redigovano predavanje održano 18 marta 1960 godine na katedri „Savremenik“ Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.

RASTKO PETROVIĆ PESNIK INDUSTRISKE EPOHE

Našoj poeziji i svim njenim modernim ambicijama (romantu ponajviše) Rastko Petrović je dođao jednu novu volontarističku socijalnu notu, koja se svedoči senzibilitetom još neodređenog ali pobunjene, plahovitog čovjeka i koja, čak i kada se služi vitalističkom slovenskom teorijom, ne dozvoljava da takav i tako nadjeni, hiljadu puta gubljeni na nadjeni čovek, bude prevaren, zaboravljen, pučen. Međutim, ne tražimo odvise od pesnika, ne sprečavamo njegove tonove da budu i nemilosrdne borbe sa samim sobom, da budu nesrećni poređ maženih pesnika epohe kao što je, recimo još jedanput, bio i ostao stražljkov lirik i izdajnik lirike Miloš Crnjanski. Ostaje i dalje golema činjenica da je krik „Otkrovenja“ plod fabričke sirene isto koliko i traumatizma rođenja: modifikovani Sarlo u „Modernim vremenima“ boljnje, prodrnje dejstvuje od Rogožina, Đezmi Dinovala sluda vožnju potresne, kravljene od šišardžiskog bekstva deranja iz Šarleva. Život se na svim socijalama, pa i u umetnosti, udesetostručio, nagomilao, i knjiga je, svaciša i svakojaka, presta da bude svetiliste. Pesnik, nadničar „Otkrovenja“ osjetio da svim čulima, iako nije znao, nije umeo da zna „čulom izvestnosti“, koje su patenitalni nadrealisti, punjice akcije, razaranje ili arhitektura slobode, svejedno. Otuda je njegova pesma: istovremeno i poraz i trijumf, ali trijum koji ne traži da se raščista izgoretine i krpice, već predusadržano moderne, industrijske poezije uopšte, kao neproskovnene sa moralom, jednačine dostojne da prestavljaju čak i rešenje metafizičkog problema“. Drugo je pitanje kako bi i odakle bi evoluirao pesnik „Otkrovenja“, „Tajne rođenja“ i „Afrike“ i da li bi udajivanje od detinjstva rodilo novi stvaralački mitos da neobuzdan putnik i brutalni ekspresionist u najboljim, a sentimentalni voluntarist u kasnijim, „uzgrednim“ pesmama, nije istražio ispred neobuzdanog kontradičnog umetnika. Pošto je putuo čoveka da biva u akciji i da se svukud akciju daje, on je, takođe sav u groznicama, sav u pokretu, na nogama (a kako je i izdahnuto, izgoreo 15 avgusta 1949 u Vašingtonu), više občavao no što je pisao svoja cela, svoja sabrena dela. Dubina života bukvalno je merena kvadratom brzine a lirika je bila onaj nevidljivi a svemogući koeficijent, sa kojim

izrastaju eukaliptusi i jurišaju rakete u vasejenu. Industrijska epoha bila je ne samo san Rastka Petrovića, nego i sudbina njegove umetnosti, njegovih teorija i grecanja, njegovog prisustva uopšte.

Neobuzdan, raskrvljen, zanesen od rođenja, od malih nogu, od prvih tapanja i mučanja, od prvih zapitnih, promulglih glasova na Savamali, Dorćolu, od aneksije, od Majskog preverata, od golobradih mladića koji formiraju djačku četu za pustolovinu, za „dan šesti“, za kal i kaluge, da prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne logike i reakcionarne didaktike; od ludog budvanskog skandiranja Brankovske elegije, od „Gospodina boga Peruna“, od „Otkrovenja“ i „Dinosa“, do prvi stihova koje poput Danijela šapuće drugu u skamiji, koju ponavlja jednom budućem, velikom, možda neplismenom, ikonoskom drugu u zbegu, u Albarskoj, apokaliptičnoj geografiji, na domaku mora, na zvučnoj barijeri Sredozemlja; od ogromne simpatije za srpsko, sebarsko, seljacko ali lišeno nacionalne